Dillums

Setmanari digital de les comarques de Tarragona. Periodisme de proximitat.

dillums.cat

Opinió | Un llegat en una capsa de sabates

By **M. Elena Virgili Bertran** • 13/04/2026 • Updated 18/06/2026 • 7 min read

M. Elena Virgili Bertran

Quin ens havia de dir l’any 1994 quan vam rebre aquella capsa de sabates que del que contenia en sortirien dos llibres, un documental, diversos articles i treballs de recerca, lectures dramatitzades i alguns documents apareixerien en diversos audiovisuals!

Fa tres dècades un matrimoni amb accent francès, el Ramon de Salvador i la seva esposa Teresa, ens van visitar per fer donació a la Biblioteca Hemeroteca Municipal (BHMT) —que aleshores es trobava a les golfes de l'edifici de l'Antic Ajuntament al carrer Major— d'una capsa de sabates plena de documents.

Era estiu i, mentre em parlaven, vaig obrir la capsa per veure què contenia: em va sorprendre el seu estat de conservació, però de seguida vaig entendre el valor que tenien tots aquells papers. Els havia escrit el pare del Ramon, el periodista Lluís de Salvador Andrés, de qui no havíem sentit a parlar anteriorment.

Salvador, per la seva condició de director d'un diari republicà, el *Diari de Tarragona*, juntament amb la seva família, la seva dona i dos fills adolescents, va haver de fugir al final de la Guerra i exiliar-se a França. Li van oferir la possibilitat de marxar en cotxe fins a la frontera, però veient la quantitat de persones que fugien a peu va decidir que, a partir de Figueres, continuarien el trajecte caminant, així el cotxe podria tornar a buscar altres persones a Tarragona.

A la frontera, i segons consta en la documentació, va deixar l'original de la memòria dels bombardejos que havia escrit com a cronista de la ciutat, a un tal general París i se'n va quedar una còpia. Tant de bo algun dia aparegui l'original!

Un cop instal·lats a França, després de passar pel camp de refugiats de Barcarès van començar una nova vida en una granja. Amb l'entrada dels alemanys al país veí durant la Segona Guerra Mundial i per por a possibles represàlies va enterrar la documentació. Una revinguda del riu va inundar els terrenys i es va malmetre. Amb tot i això ho van continuar guardant fins que més de cinquanta anys més tard va arribar a les nostres mans.

***Tarragona sota les bombes* (2005)**

Vam trigar a decidir transcriure i publicar el primer llibre pel mal estat de conservació de bona part de les quartilles, unes 200, però era important, encara que incomplet, poder compartir i difondre el seu contingut. Salvador intentà reflectir-hi com s'organitzava la ciutat durant la Guerra Civil des de la vida quotidiana amb les nombroses restriccions, les

millores urbanes, el salvament del patrimoni artístic i la vida social i política. El 2005 Cossetània va publicar aquesta primera part de documentació dins la col·lecció *Memòria del segle XX*, amb el títol *Tarragona sota les bombes. Crònica d'una societat en guerra* (*1936-1939*).

***Quan la mort venia del cel* (2009), el llibre**

De la memòria dels bombardejos ens va arribar una còpia i ens hauria agradat poder publicar l'original, amb plànols i fotografies com sembla que va fer-la Lluís de Salvador, però calia trobar-lo i els contactes realitzats als arxius francesos no van donar resultat.

Però hi ha un fet que ens va fer decidir tirar endavant amb la transcripció: la visita de Francesc Ricomà Huguet a la Biblioteca. Volia trobar alguna notícia referent al bombardeig que patí la ciutat el 19 de març de 1938. El *Diari de Tarragona* ja havia deixat de publicar-se uns dies abans. Vam oferir-li la possibilitat de transcriure el que havia deixat escrit Salvador. Aleshores vam saber que aquell dia de Sant Josep de 1938, havien caigut 30 bombes en dos bombardejos i havien mort 19 persones. El segon bombardeig va tenir lloc a migdia, com explica el periodista una bomba va caure «sobre la casa 94 bis de la Rambla 14 d'abril. Aquest edifici, compost de planta baixa i quatre pisos, s'enfonsà totalment i és entre els seus estadants, que, pel que es veu, no van tenir temps d'anar als refugis, que es produí el major nombre de víctimes. Hi trobaren la mort, entre altres ciutadans, cinc membres de la família Guasch Calero, considerada, per cert, de significació clarament dretana. De la família Ricomà Huguet moriren els pares i quedà ferit de consideració el seu únic fill, de dotze anys». Els pares del Francesc, el Francesc Ricomà i l'Elvira Huguet, tenien 36 anys.

Aquesta història ens va empènyer a transcriure la còpia de la memòria, un testimoni importantíssim per aquells que ho van viure i encara podien llegir-ho. Novament, l'editorial Cossetània va donar suport al projecte publicant el segon llibre titulat *Quan la mort venia del cel. Memòria dels bombardejos sobre Tarragona* (*1937-1939*); era l'any 2009.

***Quan la mort venia del cel* (2013), el documental**

La publicació dels llibres i una exposició del memorial democràtic l'any 2013, ens va portar a conèixer persones amb ganes d'explicar les seves vivències i records d'aquells anys. Calia enregistrar les històries i així vam passar dels llibres a un documental en el qual van participar disset persones que durant la guerra eren nens i adolescents.

L'estrena, el gener de 2015, va ser molt emotiva amb l'assistència dels entrevistats i familiars dels quals ja no eren entre nosaltres. En acabar es va fer un llarg silenci.

Embedded media:
/embed/AHWETXy2ZBM?version=3&rel=1&showsearch=0&showinfo=1&iv_load_policy=1&fs=1&hl=ca&autohide=2&start=16

La clau de la memòria

Les ganes de seguir compartint i donar a conèixer els escrits del periodista ens va portar a organitzar unes lectures dramatitzades de fragments dels seus textos per donar a conèixer la figura de Lluís de Salvador i les experiències viscudes pels tarragonins i tarragonines durant la Guerra Civil. Un grup d'actors, sota la direcció de la neta de Salvador, la Viviana, en fan una lectura al refugi del Museu Bíblic Tarraconense.

Un carrer per a Lluís de Salvador

L'abril de 2019 la comissió del nomenclàtor de l'Ajuntament de Tarragona va acordar acceptar la proposta de posar el nom de Lluís de Salvador a un carrer de la ciutat, a la zona dels Quatre Garrofers, un espai encara per urbanitzar a l'entrada de Tarragona per la carretera de Valls.

Potser ha costat més del que ens hauria agradat però el nom del periodista Lluís de Salvador i Andrés ja és força més conegut. Els articles que li ha dedicat l'Enric Garcia Jardí en els darrers Dillums hi estan contribuint, però encara queda molt perquè tingui el reconeixement que es mereix.

El Fons de Lluís de Salvador, sempre ho diem, és un fons petit quant a volum i ens va arribar en molt mal estat. Però ha sigut dels millors regals que ens han fet a la Biblioteca i del que ens sentim més orgulloses.

Per nosaltres, des de la BHMT, salvaguardar la documentació i donar-la a conèixer, a part de lluitar contra l'oblit d'uns fets que van marcar la vida a tantes persones, ens ha aportat moments de molta satisfacció. Hem sentit l'emoció dels investigadors en trobar-hi el nom d'algun familiar mort o ferit en un bombardeig; els hem escoltat explicant fets quotidians que Lluís de Salvador va saber plasmar en paper. És la part de la feina més gratificant.

Lluís de Salvador es va emportar les memòries dels bombardejos a l'exili. Van haver de marxar de casa, de la seva ciutat, del seu país, com tants altres, sense saber quan tornarien. Nosaltres ens preguntem i us preguntem:

I tu, què t'emportaries?

M. Elena Virgili Bertran és la directora de la Biblioteca-Hemeroteca Municipal de Tarragona. Pel que fa a Lluís de Salvador Andrés (1893-1975), ha estat una investigadora cabdal en la seva recuperació. S'ha encarregat de tenir cura de l'edició dels llibres *Tarragona sota les bombes* (2005) i *Quan la mort venia del cel* (2009) —aquest darrer, en col·laboració amb Montse Sans.

© Fotografia de l'autora: Ram Giner (cedida per Virgili).

Source: https://dillums.cat/2026/04/13/opinio-un-llegat-en-una-capsa-de-sabates/
© Dillums · Generated on 15/11/2026